

Dünya İnsan Bilimleri Dergisi

World Journal of Human Sciences

ISSN: 2717-6665

Ocak 2025

Cilt/Volume: 2025

Sayı/Issue: 1

Hegel Felsefesinde Karşılıklı Tanınma Sorunu: Köle-Efendi Diyalektiği

The Problem of Mutual Recognition in Hegel's Philosophy: Slave-Master Dialectic

Hatice Bilek*

Özet

Bizlere, dolaylımsız bilgiden başlayarak birçok aşama kaydeden ve nihayetinde mutlak bilgiye dek ulaşan bilincin öyküsünü anlatan Hegel, onun ilerleyiş biçiminin diyalektik bir süreç olduğunu, "başkası" ile olan ilişkisinin ele alınması sırasında, özbilinç oluncaya kadar tecrübe ettiği diyalektik hareketin yok sayılmaması gerektiğini vurgulamaktadır. Kendinde ve kendisi için var olmak amacıyla özbilinç, başka bir özbilinç ile çatışmaya girmektedir. Bu çatışma aynı zamanda bilinip-tanınma isteğinden doğmuş olan mücadeleyi ifade eder. Saf, kendinde varlık olduğunu ispatlamaya çalışan özbilinç için bu mücadele bir ölüm kalım savaşına dönüşmektedir. Ancak bir tarafın özbilinç olabilmesi, iki tarafın da hayatta kalmasına bağlıdır. Taraflardan birinin ölmesi demek hayatta kalan kişinin yalnızca tanınıp-bilinen biri olarak kalmasını sağlar ki bu durumda Hegel'e göre insansal bir varlığa dönüşülmüş olmaz. Taraflardan saf özbilinç efendiyi, bir başka bilinç için varlığını sürdürecektir olan bilinç ise köleyi ifade etmektedir. Bu çalışmada efendi ve köle arasındaki mücadelede gerçekleşen savaşın analiziyle birlikte, bilincin özbilinç olarak farkındalığını kazanması konu edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hegel, Bilinç, Özbilinç, Efendi, Köle, Öznelerarasılık.

* **Sorumlu Yazar/Corresponding author:** Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, hatice.durna@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0003-4304-5295.

Atıf/Citation: Bilek, H. (2025). Hegel Felsefesinde Karşılıklı Tanınma Sorunu: Köle-Efendi Diyalektiği. *Dünya İnsan Bilimleri Dergisi*. 2025 (1), 1-12.

Geliş/Received: 24.07.2024

Kabul/Accepted: 27.12.2024

Abstract

Hegel tells us the story of consciousness, starting from direct knowledge and passing through many stages and reaching absolute knowledge. According to Hegel emphasizes that while the relation of consciousness is a dialectical process, the dialectical movement experienced by himself until “self-consciousness” should not be ignored. Self-consciousness is in conflict with another self-consciousness in order to exist in itself and for itself. This conflict also refers to the struggle that arose from the desire to be known and recognized. This struggle turns into a life and death war for self-consciousness that tries to prove that it is pure and self-existent. However, the fact that one side can be self-conscious depends on the survival of both sides. The death of one of the parties ensures that the survivor remains only acknowledged and known, in which case, according to Hegel, it is not transformed into a human being. Pure self-consciousness from the sides expresses the master, and consciousness, which will continue to exist for another consciousness, refers to the slave. In this study, the subject of consciousness gaining awareness as self-consciousness is discussed, along with the analysis of the war that took place in the struggle between master and slave.

Keywords: Hegel, Consciousness, Self-Consciousness, Master, Slave, Intersubjectivity.

Giriş

İnsanlık tarihinin başlangıcından bu yana insanın ne olduğu sorusu sorulmuş ve bu soruya her çağda farklı yanıtlar verilmiştir. Bu yanıtlardan bazıları dikkat çekici olmakla birlikte günümüze değin ulaşmıştır. Bilindiği üzere Descartes evrenin temeline cogito'yu yerleştirir. Her şeyin yanlış olduğunu düşündüğümde, bunu düşünen Ben'in zorunlulukla var olan bir şey olduğunun farkına varırım. Dolayısıyla "Düşünüyorum, öyleyse varım." hakikatini tereddütsüz biçimde kabul ederim (Descartes, 2018: 36). Her şeyi derinlemesine düşünüp, dikkatle inceledikten sonra Ben'im ve Varım önermelerini her ileri sürdüğüm ya da zihnimde tasavvur ettiğimde bunun zorunlu olarak doğru ve değişmez olduğu sonucuna varmak gerekir (Descartes, 2019: 58). Kant, transandantal idealizm ile Descartes'in bu yorumunu en üst düzeye taşımış ve insanı nesnesini inşa eden özne olarak işaret etmiştir. Ona göre özne olarak insanın eriştiği bilgi, nesnelere ilgili olmaktan ziyade, nesneyi kavrama tarzının transandantal sonucu olmaktadır (Kant, 1990: 15). Descartes ve Kant'tan farklı olarak Hegel, insanı "istem"e sahip bir varlık olarak tanımlar. İnsan yalnızca bir bilgi öznesi olarak değil, sonlu oluşu, içinde barındırdığı duygu halleri ve olumsuzlayıcı eylemlerle birlikte varoluşsal bir "Ben" olarak vardır.

Hegel için karşılıklı olarak tanınma sorununun temelinde bilincin kendine ait sınırları belirlemesi sorunu yatmaktadır. Bilinç, özbilinç aşamasına geçerken ona bu süreçte sınırlarını belirleme etkinliği eşlik eder. Bu etkinlik kendisi olmayanı ortaya çıkarma ve kendisi olmayan ile araya konulacak mesafenin de belirlenmesi etkinliğidir. Söz konusu etkinlik Hegel'e göre insanın ontolojik bağlamda yapısında yer alan "istem beni" olmasından kaynaklanır. Öznelerarasılık, başka bir ifade ile karşılıklı tanınma sorununun gerçekleştiği Ben-Öteki ortamı da bu istem ile oluşmaktadır. Çünkü Hegel'e göre insan ontolojik olarak kendinde barındırdığı istem ile daima bir olumsuzlama içerisine gireceğinden ötürü kendini, ötekini ve etrafını aşma arzusunda olacaktır. Bu arzuyla insan, doğal dünyaya karşıtlık oluşturarak onunla bir mücadeleye girer (Hegel, 2014: 57). Bu mücadele onu özbilinç olma yolundaki mücadeleye taşır. Mücadelenin sonunda bir taraf efendi, diğer taraf ise köle olmaktadır.

Kendisi için varolan bilinç efendi iken, boyun eğip hizmet ettiği efendi için varolan bilinç köle bilincidir. Köle, efendi için vardır. Bu bağlamda kölenin dünya ve dolayısıyla doğa ile kuracağı ilişki efendisi için yaşayıp içinde bulunduğu doğayı dönüştürmesiyle ortaya çıkacak bir ilişki olacaktır. Bu, kendisini belirli bir bireysellik olarak düşünen, başkası tarafından bilindiğinden ve tanındığından emin olan saf bir düşüncenin hareketidir (Hegel, 1998: 131). Kölenin sarf ettiği emekle dönüştürülen şeyden fayda sağlayacak olan ise efendidir. Efendi dünyadaki üretime doğrudan dahil olmadığından kölenin emeğine bağımlı hale

gelmektedir. Kendi emeğiyle ortaya koyduğu şeyi efendiye sunan köle, emeğine yabancılaşmış olsa dahi yine de bu diyalektikte bağımsız olan tarafı ifade etmektedir. Bu nedenle doğa ve dünya efendi tarafından değil, onu eylemi ile dönüştürmeyi başaran köle tarafından hakiki manada anlaşılabilir olmaktadır.

Bu çalışmada, Hegel'in toplumların, devletlerin ve tarihin oluşumunun temeli olarak gördüğü özbilinçler arasındaki mücadelenin dönüştüğü savaşa odaklanılmaktadır. Bu bağlamda ortaya çıkan savaşta galip gelen ile teslim olan arasındaki bağımlılık ve bağımsızlık durumlarının bir analizini yapmak gerekir. Bu açıdan çalışma, efendi-köle diyalektiğinin meydana gelmesinde bilincin özbilinç olmak adına giriştiği sert savaşta bir istek olarak nitelendirilmesi, başka isteklere yönelmesi ve onlar üzerinde kurduğu tahakkümden hareketle kendi bilincinin idrakine varması mesesi üzerine yoğunlaşmaktadır. Her ne kadar kendi bilincinin idrakine varmış ve özbilinç olma yolunda doyumuna ulaşmış olsa da efendinin köleye olan bağımlılığı ve buna karşın kölenin daima emek vermek suretiyle bağımsızlığa esas yakın olan taraf olması da Hegel'in efendi-köle diyalektiğinin, dolayısıyla da bu çalışmanın dikkat çekici noktasıdır.

1. Özbilinç Olma Yolunda İstek

Bilincin ortaya çıkışı hem nesne hem de kavramla ilgilidir. Duyusal pekinlikte var olmayan soyutlama bilinçte mevcuttur. Başka bir söylemle bilinç, algıdan anlama yetisine ve kavrama geçişle oluşmaktadır. Bilinçten özbilince geçiş aşamasında ise bir güç ilişkisi ortaya çıkar. Özbilinç arzudur, istektir. Tin, artık özbilince erişmek ve en başından beri kendisinde içsel biçimde taşıdığı zorunluluğu fark edip, söz konusu zorunluluğu yerine getirmek için mücadele verecektir. Bilincin gerçekliği, ortaya çıkan özbilinç ile birleşmeyi amaç edinmektedir. Bu amaçla artık tözün özne olarak kavranmasının da vakti gelmiş demektir. Bu amaç Tinin Fenomenolojisi'nin kendisi adına belirlediği rotadır, fakat bilinç son ana dek bu amacın farkında değildir (Özcangiller, 2016: 31).

Hegel, özbilinci Ben'in oluşumu olarak nitelendirir ve Ben'in nesnelere, ötekiyle ilişkisi Ben'i ifade etmektedir. Özbilinç, bilincin kendisinden çıkıp nesneye yönelmesi ve nesneden de tekrar kendisine dönmesiyle oluşan kavram ya da soyutlamadır. Hegel, Tinin Fenomenolojisi'nde "özbilinç ile birlikte artık gerçeğin doğal ülkesine girmiş olduğumuzu" (Hegel, 1986: 118) dile getirir. İnsanın kendine dönüşü istek aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bu sebeple istek için, özbilincin zorunlu önkoşulu yahut özbilince giden yolun başlangıcı denmesinde bir sakınca yoktur (Gültekin ve Tokdil, 2018: 130).

Özbilinç, kendi Ben'ini oluşturma istencidir. Fakat salt yaşama istenci değil, yaşamda etkin olma ve ona yönelik eylemleri gerçekleştirme istencidir. Yaşama etkin bir biçimde katılan özbilinç, başka Ben'leri kendi Ben'i için tehlike olarak görür. Bu bağlamda özbilinç başkasının ortadan kaldırılmasına yönelik bir istenç durumu olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü başka Ben de yaşamda aynı amaçla var olmaya çalışır. Bu nedenle başkasının varlığı özbilincin özünde var olan özgürlük istencini ortadan kaldıracaktır. Özbilinç ancak kendisini bağımsız bir yaşam şeklinde gösteren başka'yı ortadan kaldırmak suretiyle kendi kesinliğine varır (Hegel, 1986: 123). “Her bir “kendi” kendi öz “kendiliği”nin utkulu bir ine sürülüğü için bir araç olarak öteki ‘kendi’yi ortadan kaldırmayı ister.” Çünkü her ‘kendi’ kendiliğinin bir başka ‘kendi’ tarafından tanınmasını istemektedir (Copleston, 1996: 29).

İnsansal varoluştan bahsedilebilmesi, bilinç ve kendininbilincinin varlığı ile Ben'i açığa çıkaran istek ile mümkün olmaktadır. Felsefi ve insansal varoluş için hayvansal istek zorunludur, ancak tek başına yeterli değildir. Hegel'e göre hayvanlar, bitkileri yiyerek bitkiler üzerinde bir üstünlük elde etseler bile yine onlara bağımlıdırlar ve bu nedenle aslında onları gerçek anlamda aşmış sayılmazlar. İsteğin doyuma erişmesiyle açığa çıkan Ben, İstek ve Eylemin hedefindeki şey kadar doğal ve biyolojiktir. Hayvan, İsteğinde doyuma eriştiği anda - onun İstek ve Eyleminin yöneldiği şey Doğadır- tekrar yükselmesi ancak yine doğanın içine düşmek için olmaktadır. Bu nedenle hayvan kendinin-duygusuna erişir, fakat kendininbilincine erişemez. Kendininbilincinin var olması için “kendinin” aşılması gereklidir. İsteğin insanı oluşturması için ise başka İsteğe, başka Ben'e yönelinmesi gereklidir. Bu yönelimle insan tarafından amaçlanan şey bir başkası tarafından tanınmaktır. Böylece kavrayış ve İstek, hayvansal formdan ve onun tekerrüründen kurtarılır ve insan bilinip-tanınma arzusunda olur (Hegel, 1956: 213).

İnsandaki bu bilinip-tanınma isteği biyolojik değildir, ancak insan bu istek uğruna biyolojik hayatını riske atar. Bu istek uğruna girilen mücadele bir ölüm kalım meselesine dönüşür. Hegel'e göre insanın bilinip-tanınma mücadelesinde hayatını tehlikeye atması, onun hakikat olarak insansal bir varlık olmasının teminatıdır. Fakat burada dikkat edilmesi gereken bir husus vardır ki o da mücadeleye taraf olanların her birinin hayatta kalmasına yönelik gerekliliktir. Diğer türlü - taraflardan birinin ölmesi sonucunda – hayatta kalan insan yalnızca başkası tarafından bilinip-tanınmış bir şey olarak kalacağından Hegel'e göre “insansal” bir varlık olmayacaktır (Kojève, 2015: 41-42).

Hegel'e göre insanı meydana getiren, onu oluşturan isteğin bir nesneye yönelmesi de mümkündür. Fakat bu noktada nesne, bizatihi nesnenin kendisi olduğundan değil, başka bir

isteğin konusu olduğundan istenmektedir. Nesne burada bir dolayım konumundadır. Çünkü iki insanın ilişkisinde nesne yalnızca bir araçtır ve esas nokta isteğin istenmesidir. Başka bir söylemle kabul edilme isteğidir. Bu durumda isteğin yönelim halinde olduğu nesne başka bir Ben, yani insan öznesidir. İnsana dair olan yegane husus kendinden başka bir insanın isteği olmaktadır. Bu sebeple insanı oluşturan isteğin ilgilendiği konunun mecburi biçimde başka bir istek, başka bir insan olduğunu söylemek mümkündür. Başka bir isteği istemek, istenmeyi istemek demek Hegel'e göre kabul edilmeyi istemekle aynı anlama gelir (Bumin, 2010: 35). Özbilincin başka bir özbilinç üzerinden varoluşunu gerçekleştirilmesi, iki özbilinç arasında gerçekleşen bir kabul edilme edimine işaret eder. Başkasını ortadan kaldırdığında kendi kesinliğine varan özbilinç, her defasında kendisine yeni bir "başka" üretmektedir.

Hegel'e göre özbilinç doyumuna ancak başkasını ortadan kaldırdığında ulaştığı için "başka"nın varlığı şarttır. Böylelikle özbilinç, nesne ile kurduğu olumsuz ilişkisi aracılığıyla, aslında onu tam olarak ortadan kaldırmış olmaz. Başka bir ifadeyle bu olumsuz ilişkiyle beraber özbilinç, İsteği ürettiği gibi, kendisine yeni bir nesne üretir. Hegel, özbilinç olma yolunda kaydedilen aşamaları özbilincin üç edimi olarak sunar. Bunlardan ilki, saf Ben olarak, arı ayrılaşmamış olarak ilk nesne, ikincisi ilk nesnenin ortadan kaldırılması olarak İstek ve üçüncüsü, özbilincin kendi bağımsızlığını oluşturmasıdır (Hegel, 1986: 123-124).

Özbilincin son tahlilde kendi bağımsız Ben'ini oluşturma yönündeki istenç olduğu düşünüldüğünde, o, bu bakımdan hem tekil olan kendi için hem de aynı zamanda kendi için olduğu kadar başkası içindir. Fakat burada açıklığa kavuşturulması gereken bir husus vardır. Özbilinç ne salt kendisi içindir ne de salt başkası içindir. Özbilinç, başkasıyla olunmaklık ile gerçekleşen bağımsızlık ve bu bağımsızlık içinde de bir çeşit bağımlılığı ifade etmektedir. Onun oluşumu kendi birliğinde ve ötekilerin çokluğu arasında vuku bulan "birlik"te gerçekleşir. Bu sayede özbilinç, hem kendi birliğini, hem de ötekinin birliği ve çokluğunu kuracaktır.

Hegel'in anlatımından hareketle özbilinç, kendisinin yanı sıra, kendini kabul edecek başka bir özbilince müsamaha tanımaz. Bu bilinçlerden bir tanesi diğerine nazaran, içerisinde daha büyük bir şekilde bir yaşam gücü taşır. Taşıdığı bu büyük yaşam gücü sayesinde ötekiyle giriştiği mücadelede yaşamını riske atmaya da hazırdır. Bu riske girmeyi göze alamayan öteki, riski göze almamakla bağımsızlığından vazgeçmiş olur. Bağımsızlığından vazgeçen bilinç, özbilincin arzusunun tatmin olanağı, başka bir söylemle özbilinci doyuma ulaştıracak bir araç olarak tüketilen nesne olarak mevcuttur. Nitekim arzusunun tatminini daimi kılabilme adına, nesne bir an evvel tüketilmemeli, aksine işlenmelidir (Kimmerle, 2014: 40).

2. Karşılıklı Tanınma-Tanınma Sorunu: Efendi – Köle Diyalektiği

Tarihsellik içerisinde gelişmekte olan özbilinçler arasındaki ilişki karşılıklı olarak kabul edilmeyi, isteme olarak adlandırılabilen bir bilinip-tanınma problemini ifade etmektedir. Yalnızca salt kendisi ya da salt başkası için olmayan özbilinç, hem kendisi hem de bir başkası için olmakla doyuma ulaşmak için çabalayan bir özbilinç olarak varlığını sürdürmektedir. Ben ve öteki, yaşamdaki konumlarını birbirlerine göre ayarlar. Bu bağlamda var olma ve belirleme ile tanıma-tanınma yakın bir ilişki içerisinde (Kiraz, 2011: 155). Hegel, insanın bir özbilinç olarak kendinin bilincinde olduğunu ve ancak tanınma yoluyla varolabileceğini dile getirir. Ona göre bir özbilinç başka bir özbilinç için vardır ve yalnızca bu yolla özbilinç olabilmektedir (Hegel, 1986: 124). Bilincin kendi bilincine erişmesi sadece düşünüm aracılığıyla, şeyin bilgisini inşa etme üzerine düşünerek gerçekleşmez. Şeyin bilgisinin kendisine dayandığı özbilincin açılmanması için başka bir mecrada bulunarak, isteğe, arzuya müracaat edilmesi gereklidir (Kalin, 2016: 233-234).

Özbilinç, kendine karşıt olan nesneyle asli bir ilişki içerisine girdiğinde, nesnesini kendisine karşıt kılanın yine bizatihi kendisi olduğunu kavrar. Başka bir ifadeyle, özbilinç, kendisi ve görüntüsü arasında varolan karşıtlığın yine kendisi olduğunu anlar (Tatar, 2001: 311). Bu nedenle istek, başka bir isteğe doğru yönelir. Bu anlamıyla istek, insanın ayırt edici bir özelliğidir. İnsanı insan yapan ve diğerlerinden ayıran husus, kendinin bilincine erişmesini olanaklı kılan şey anlamında, onun, başka bir isteğe olan yönelimidir (Küçükalp, 2010: 58).

Toplum içerisinde öteki ile kurduğu ilişkide kendi özbilincine ulaşan insanın toplumsal ilişkileri Hegel'e göre diyalektiğin aşamalarıdır ve bu aşamaların sonucunda ortaya bir tanıyan bir de tanınan çıkmaktadır. İnsanın kendi özbilincinin idrakine varması, kendisini diğerlerinden ayrı tutması aynı zamanda onun en temel özgürlüğüdür (Yalvaç, 2009: 15). Bilincin özbilinç olma ve tanınma yolunda deneyimlediği diyalektik süreç, bilincin nesnesi olan kendinde varlığı kendi için varlık kılmaya doğru gelişen bir süreçtir. Bu durum kendine nesne belirleyen bilinç için de geçerlidir. Bilinç, kendinde varlık vasıtasıyla kendine nesnel bir içerik kazandırırken, kendinde varlık da bir bilinç için kendinde varlığa dönüşmektedir (Özçınar, 2008: 20).

Hegel'e göre insandaki bilinip-tanınma arzusunun gayesi, varoluşsal bir doyum elde etmek amacıyla ötekine boyun eğdirmektir. Bu sebeple tanınma, doyuma ulaşmak için ötekine boyun eğdirmek ve onu tabi kılmak adına girişilen bir savaş, bir mücadele olmaktadır. Kendininbilincinin ilişkisi, mücadeleye girişen iki tarafın, - her biri kendisi ve biri öteki için -, yaşam ve ölüm mücadelesine girişmeleri nedeniyle kendilerini ortaya koymaları şeklinde belirlenmiştir (Kojève, 2015: 83). Kendininbilincine erişme ve tanınma arzusu her iki bilinçte

de ortak bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkar. Bu ihtiyacın karşılanmasına yönelik karşılıklı olarak girilen mücadelede ortaya çıkan ölüm korkusu her iki bilinçte de farklı şekillerde görülür ve iki bilinç, yaşamını bu korkudan hareketle şekillendirir. Hegel tarafından, ölüm korkusu karşısında teslim olmayan taraf “efendi”, teslim olan taraf ise “köle” olarak nitelendirilir. Toplum içerisinde gücü temel alan farklı ilişki yapılarından olan köle-efendi yaklaşımı aslında güç ve nesneye yönelişleri bakımından birbirinden farklı olan insanların arasındaki ilişkinin ironik bir yansımasıdır. Ölüm korkusu karşısındaki tutumları, birbirlerine denk olmayan iki birey arasındaki ilişki köle-efendi ilişkisine dönüşmektedir (Asunakutlu ve Safran, 2007: 755).

3. Özerk Kendininbilincine Ulaşan Bilinç: Köle Bilinci

Karşılıklı tanınma sorunu kökeninde karşı karşıya gelen iki bilinçten ölüm korkusundan ötürü boyun eğen ve itaat eden taraf köle, boyun eğdiren ve kendisine itaat edilen taraf ise efendi olmaktadır. Bu iki bilinç aynı zamanda Hegel’e göre birer toplumsal role karşılık gelir. Köle rolündeki bilinç, kendi mahiyetinin, özgürlüğünün idrakinde değildir. Çünkü kendisinin bilgisine vakıf değildir. Kendi kendisini düşünmediğinden, ölüm korkusu karşısında galip gelemediğinden ötürü kendi kendisinin bilgisinden mahrumdur (Hegel, 2004: 60). Efendinin ölümü göze almış olmasından çekince duyan ve onun bu cesur varlığı karşısında köle kalan bilinç, bunu yapmakla kendini olumsuzlayamamış olur. Oysa kendi varlığını olumsuzlayarak ölümü göze alan bilinç efendi rolünü üstlenmektedir.

Efendi, kendi isteğini köle karşısında, yaşamını tehlikeye atarak hakim kılmış ve kölenin gözünden tanınan bir bilinç konumuna erişmiştir. Fakat efendinin nesnelere olan bağı köle sayesinde kurulur. Bu demek oluyor ki Hegel’e göre köle, her ne kadar efendi karşısında bağımlı görünen bir bilinç olsa da, çalışarak nesnelere karşısında bağımsız bir bilinç olmakta ve bu yolla özgürleşebilmektedir. Hegel’in söylemiyle “köle bilinci salt genel bir yolda bütünsel çözümlü değildir; ama o bunu hizmette edimsel olarak ortaya çıkarmaktadır; hizmet ederek doğal dış varlığa bağlılığını tüm tekil kısımlarında ortadan kaldırırken, çalışmasıyla da bu dış varlığı üzerinden atmaktadır” (Hegel, 1986: 131). Anlaşılan odur ki, efendi, köle karşısında bağımsız bir bilinç olarak bulunsa da aslında bağımsız olduğu kadar bağımlıdır. Burada durum tersine evrilmekte ve bağımsız bilincin hakikati köleye, bağımlı bilincin hakikati de efendiye işaret etmektedir.

Nasıl ki efendilik, özünde olmayı arzuladığının tersi olduğunu göstermişse, kölelik bilinci de tamamlandığı vakit şüphesiz, ne ise onun zıddına dönüşecektir. Kendi içerisine itilmiş bir bilinç olarak yine kendi içine çekilecek ve gerçek bağımsızlığını elde edecektir (Hegel,

1986: 130). Özbilincin gerçekleşmesi Hegel'in görüşünde tanınma olgusuna bağlı görülmektedir. Ancak efendi tarafından tanınmamış olan köle, söz konusu tanınma mücadelesinde gerçek bir özbilinç haline gelir. Bu sebeple Hegel, tarih adına gerçekleştirilecek devinimi sağlayacak olan olumsuzlayıcı gücün aslında kölede olduğunu ileri sürer. İnsanın varlığını olumsuzlaması, kendi yaşamını inşa etmesi anlamını taşır ki, efendi hakiki manada olumsuzlayıcı bir güç değildir.

Efendi köle arasındaki ilişkide kararsız bir denge mevcuttur. Çünkü köle kendisi için bir fırsat bulduğunda özgürlüğünü elde edip özbilinç olmak adına yeni bir çabaya girişecektir (Oskay, 2005: 186). Bu bakımdan köle, içinde bulunduğu dünyanın efendisi olma potansiyelini içerisinde taşır. Efendi, yaşantısı boyunca bağlı bulunduğu dünyanın efendisi olmasının yanında ayrıca bu dünyanın kuludur. Dünyayı yalnızca hayatını tehlikeye atmak suretiyle aştığından, onun gerçekten özgür olmasını sağlayan şey ölümdür. Buradan anlaşıldığı üzere efendi, kendisine sunulmuş olan dünyanın üstünde yükseleceği bir özgürlüğe yaşarken sahip olamaz. Fakat köle, kendisine efendinin hakimiyetinde verilmiş olan dünyayı aşabilir.

Dünyayı dönüşüme uğratarak kendisinin inşa ettiği bir dünyada özerk kendinincilincine erişebilir. Böylesi bir dünyayı da ancak efendinin hizmetindeyken oluşturabilir. Bu gayreti onu direkt olarak özerk kendininbilincine taşımasa da kendisini ve dünyayı dönüşüme uğratabilmesi adına, başlangıçta ölüm korkusu ve ölüm korkusu karşısında galip gelen efendiye boyun eğmeyi tercih etmesine rağmen özgürleşeceği mücadeleye yeniden girişmesi için gerekli olan yeni ve nesnel koşulları yaratmasına olanak tanır. Böylece efendinin başarısız olduğu bir anda köle, başlangıçtaki bilinçsiz olan – iradesini gerçekleştirmiş olur. En nihayetinde özerk kendininbilincine erişen taraf, başlangıçta boyun eğmiş hizmet edici bilinç olmaktadır (Kojève, 2015: 102).

Sonuç

Hegel'e göre özbilincin kendinde ve kendisi için olması, bir başkası tarafından tanınmasına bağlıdır. Özbilincin kendinde ve kendisi için olması, başkasında da aynı şekilde var olması anlamına gelir. Özbilincin kendisinden emin olma durumu tek başına yeterli değildir. Başkasının onu tanımadığı durumda bu eminlik, öznel bir inanç olmaktan öteye gidemeyecektir. Onun tanınması her ne kadar karşılıklı bir ilişkiyle söz konusu olsa da bu iki özbilinçten sadece bir tanesi tanınacak, diğeri ise tanıyan olarak kalacaktır. Başka bir ifadeyle, tanınma isteği karşılıklı birer gereksinimdir. Fakat sürecin sonunda taraflardan biri tanınacak ve diğeri üzerinde hakimiyet kuracaktır. Tanınacak olanın, onu tanıyacak özbilinç karşısında üstün bir konumda durması iki özbilinç arasında bir çatışmanın ortaya çıkmasına zemin hazırlar. Bu

çatışmanın varlığı efendi ve köle kavramlarını beraberinde getirmekle birlikte, efendi, saf özbilinci temsil etmektedir.

Efendi, kölenin emeğiyle şey'e olan bağlılığının yanı sıra, 'şey' ile bağımlı oluşturan köleye de bağlı hale gelmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken bir husus vardır. Bağımsız bilincin hakikati aslında kölelik bilincindedir. Bunun nedeni efendinin, köleye olan bağlılığının iki yönlü olmasıdır. Bu yönlerden ilki kölenin emeğidir, ikincisi de kölenin efendiyi efendi olarak tanımasıdır. Daha anlaşılır bir ifadeyle efendi köleye, hem emeğinden hem de kendisini efendi olarak tanımasından ötürü bağlıdır. Efendi ile köle arasındaki çatışma Hegel'e göre ölümle neticelenmemelidir. Çünkü ölümün gerçekleşmesi demek, çatışmayı ortaya çıkaran tanınma isteğinin sekteye uğraması demektir. Çatışmanın sonunda ölümü göze alan efendi, göze alamayıp efendiye itaat eden ise köle olmaktadır.

Efendi ve köle arasında süren savaş kendini kabul ettirme uğruna gerçekleşen bir savaştır. Bu savaş sonunda efendi her zaman özbilincinin idrakindedir. Bu farkındalıkla aynı zamanda köle olanların özbilinçleri hakkındaki farkındalığın da önüne geçmektedir. Efendi bu bağlamda kendisini daima bir köleden farklı görür ve öyle görmesi de gerekir. Diğer türlü efendinin kendisine bakışı ile köleye bakışı aynı olursa Hegel'e göre tarihteki diyalektik süreç son bulacak ve tarih bitecektir. Çünkü tarih, mutlak suretle kölenin efendi olmak, efendinin ise efendi kalmak için gerçekleştirdiği mücadele demektir.

Kaynakça

- Asunakutlu, T. ve Safran, B. (2007). "Postmodern Bağlamda Köle-Efendi İkilemi: İnsanlar Neden Yönetilmeye Razi Olurlar?", Sakarya Üniversitesi: XV. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi, ss. 753-759.
- Bumin, T. (2010). Hegel, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Descartes, R. (2018). Yöntem Üzerine Konuşma, çev. Erkan Ataçay, Ankara: BilgeSu Yayıncılık.
- Descartes, R. (2019). Meditasyonlar, çev. Engin Sunar, İstanbul: Say Yayınları.
- Copleston, F. (1996). Felsefe Tarihi. Cilt VII. Çağdaş Felsefe Fichte'den Nietzsche'ye, çev. Aziz Yardımlı. İstanbul: İdea Yayınları.
- Gültekin, T. ve Tokdil, E. (2018). "Hegel'in Efendi Köle Diyalektiğinin Barbara Kruger'in Eserlerinde Bağımlı ve Bağımsız Özbilinç Göstergeleri İle Çözümlemesi", Eskişehir: Anadolu Üniversitesi. Sanat& Tasarım Dergisi. ss. 129-145.
- Hegel, G.W. F. (1956). The Philosophy of History, çev. John Sibree, New York: The Colonial Press.
- Hegel, G.W. F. (1986). Tinin Görüngübilimi, çev. Aziz Yardımlı, İstanbul: İdea Yayınları.
- Hegel, G.W. F. (1998). Phenomenology Of Spirit, çev. A.V. Miller, Delhi: Motilal Banarsidass Publishers.
- Hegel, G.W. F. (2014). Tarihte Akıl, çev. Önay Sözer, İstanbul: Kabalcı Yayıncılık.
- Hegel, G.W.F. (2004). Hukuk Felsefesinin Prensipleri. çev. Cenap Karakaya, İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Kant, I. (1990). Critique of Pure Reason, çev. J.M.D. Meiklejohn, New York: Prometheus Books.
- Kalın, C. (2016). "Simone de Beauvoir: Ötekiliğin Kabulü", Beytulhikme An International Journal of Philosophy 6/2, ss. 227-243.
- Kimmerle, H. (2014). Kültürlerarası Felsefe Açısından Hegel. çev. Alper Tolga Çırakoğlu, İstanbul: Gündoğan Yayınları.
- Kiraz, S. (2011). "Yabancılaşmanın Kökeni Üzerine", FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi), 12, ss. 147-169.
- Kojève, A. (2015). Hegel Felsefesi'ne Giriş. çev. Selahattin Hilav, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Küçükalp, D. (2010). "Efendi-Köle Ahlakı vs. Efendi Köle Diyalektiği", Bursa: Uludağ Üniversitesi. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 1, s. 53-63.

-
- Oskay, Ü. (2005). "Efendi/Köle İlişkisi Açısından Şiddet ve Görünümleri Üzerine", *Cogito Üç Aylık Düşünce Dergisi*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Özcangiller, İ.B. (2016). "Hegel'in Fenomenolojisi Bağlamında Özbilincin Diyalektiği", *Felsefe Arkivi*, 45, ss. 29-65.
- Özçınar, Ş. (2008). "Hegel'de Düşünümsel Bilincin Pekinlik Yanılsaması ve Kurgusal Özne", *Ethos: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, 2/4, ss. 1-21.
- Tatar, B. (2001). "Hegel'in Zihin Fenomenolojisi'nde Arzu (Desire) Kavramı Üzerine Bazı Düşünceler", *Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12/13, ss. 307-317.
- Yalvaç, F. (2009). "Hegel, Dünya Tarihi ve Özgürlük Mücadelesi Olarak Uluslararası İlişkiler", *Uluslararası İlişkiler*, 6/21, ss. 3-37.